

Толас Радзімы

№ 10 (2100)
9 сакавіка 1989 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЯЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

«У Марыі Леанідаўны ёсць урок, які не ўключаны ў расклад. Але ён традыцыйны. Праводзіцца для выпускнікоў і іх бацькоў. Гэта ўрок жыцця, урок сумлення і шчырасці. Як бы наказ на дарогу: быць заўсёды разумнымі, добрымі, чалавечнымі. І ўрок гэты незабыўны. Пры сустрэчах яго абавязкова ўспамінае кожны — і той, хто скончыў школу нядаўна, і той, хто развітаўся з ёю ўжо шмат гадоў назад. Настаўніца Федзяцова, як і ўсе папярэднія, стварыла яго сама».

Пра ўрокі настаўніцы М. Федзяцовай, якую вы бачыце на гэтым здымку, чытайце на стар. 3. [«Вучні, бывае, завуць мамай»].

Фота С. КРЫЦКАГА.

СУСТРЭЧЫ І ГУТАРКІ

ЗНАХОДЖАННЕ САКРАТАРА
ЦК КПСС В. МЯДЗВЕДЗЕВА
Ў МІНСКУ

У Мінску пабываў член Палітбюро, сакратар ЦК КПСС Вадзім Мядзведзеў. Госць наведаў Мінскае вытворчае аб'яднанне «Інтэграл», Мінскі радыётэхнічны інстытут, Выстаўку дасягненняў народнай гаспадаркі, Акадэмію навук БССР, гутарыў з працоўнымі сталіцы.

Перабудова, народжаная ў ходзе глыбокага пераасэнсавання грамадскіх працэсаў, навуковага аналізу гістарычных урокаў пройдзенага крайняй шляху, і сёння мае патрэбу ў магутнай інтэлектуальнай падтрымцы. Гэта думка стала лейтматывам сустрэчы В. Мядзведзева з кіраўнікамі творчых саюзаў рэспублікі, прадстаўнікамі мастацкай інтэлігенцыі. У ходзе гутаркі адбыўся свабодны абмен думкамі аб месцы і ролі творчай інтэлігенцыі ў працэсе перабудовы, павышэнні духоўнасці і маралі ў жыцці грамадства, умацаванні сацыялістычных ідэалаў.

Старшыня Саюза тэатральных дзеячаў БССР Мікалай Яроменка расказаў аб станаўленні нядаўна створанага таварыства, яго планах і клопатах. Першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Ніл Гілевіч сярод іншага выказаў свае адносіны да праблемы беларускай мовы і нацыянальнай культуры. Таксама падзяліліся меркаваннямі па праблемах культуры, духоўнага выхавання чалавека народны пісьменнік Беларусі Іван Шамякін, народны мастак СССР Заір Азгур, кінарэжысёр Віктар Дашук, старшыня праўлення Саюза мастакоў БССР Уладзімір Стальмашонак, старшыня праўлення Саюза кампазітараў БССР Ігар Лучанок.

На сустрэчы з вучонымі АН БССР былі абмеркаваны актуальныя праблемы развіцця навуковых даследаванняў у рэспубліцы, узмацнення іх уплыву на працэсы перабудовы эканамічнага і сацыяльнага жыцця.

Прэзідэнт АН БССР акадэмік Уладзімір Платонаў, іншыя выступішы падкрэслілі, што асноўныя намаганні акадэміі сёння накіраваны на развіццё прыярытэтных напрамкаў, дзе дасягненні беларускіх вучоных найбольш важкія і дзе чакаюцца вынікі сусветнага ўзроўню, — машынабудаванне, радыёэлектроніка, сельскую гаспадарку.

В. Мядзведзеў у сваю чаргу адзначыў, што партыя і ўрад надаюць рашаючае значэнне развіццю навукі і ні адно важнае для краіны рашэнне не прымаецца без удзелу вучоных.

Праблемы статусу нацыянальных моў былі закрануты на сустрэчы з працоўнымі Мінска. У прыватнасці, В. Мядзведзеў адзначыў: «Перабудова адкінула вялікадзяржаўную думку, быццам клопаты аб нацыянальнай мове — нешта падазронае або нават нацыяналістычнае, уяўленне, што мець менш моў — гэта, маўляў, і «больш прагрэсіўна», і «больш зручна». Наша прынцыповая праграма заключаецца ў тым, каб даць самы шырокі прастор аб'ектыўным працэсам развіцця моў народаў СССР, забяспечыць гэта развіццё гарантыямі — юрыдычнымі, палітычнымі, эканамічнымі, сацыяльнымі, не дапускаючы тут якога-небудзь адміністрацыйнага націску.

Пры гэтым, зразумела, нельга вырашыць праблемы адной нацыянальнай мовы за кошт другой, за кошт адасаблення адной культуры ад другой».

У сустрэчах і гутарках з мінчанамі разам з В. Мядзведзевым прынялі ўдзел кіраўнікі Камуністычнай партыі і ўрада БССР.

НА ЗДЫМКУ: у час сустрэчы В. МЯДЗВЕДЗЕВА ў радыётэхнічным інстытуце.

ПАДПІСАНЫ ПРАТАКОЛ

КУЛЬТУРНАЕ
СУПРАЦОЎНІЦТВА

Міністр культуры БССР Яўгеній Вайтовіч і міністр культуры і мастацтва ПНР Аляксандр Краўчук падпісалі ў Варшаве ў канцы лютага пратакол аб культурным супрацоўніцтве на 1989—1990 гады.

Дакумент прадугледжвае пашырэнне ўзаемных кантактаў паміж творчай інтэлігенцыяй, устаноўмі культуры, ажыццэнне культурнага абмену не толькі прыгранічных рэгіёнаў, але і рэспублік у цэлым. Супрацоўніцтва ахопіць усе без выключэння галіны культуры і мастацтва.

Да прыкладу, умацоўцца сувязі і супрацоўніцтва паміж музеем Адама Міцкевіча ў Навагрудку і літаратурным музеем у Варшаве, тэатрам Янкі

Купалы ў Мінску і Старым тэатрам у Кракаве, прадоўжаць творчае пабрацімства Беларускай акадэмічнай Вялікай тэатр оперы і балета і Вроцлаўская опера. Абмяжоўць быць плённымі кантакты паміж беларускімі і польскімі кінематаграфістамі, мастакамі. Апошнія прымуць удзел у міжнародных выстаўках плаката ў Варшаве і графікі ў Кракаве. Прадугледжаны абмен выстаўкамі польскіх і беларускіх мастакоў, сумеснае правядзенне фестываляў польскай песні ў Віцебску, супрацоўніцтва пры ўзвядзенні помніка Станіславу Манюшку ў Мінску.

БССР НА МІЖНАРОДНАЙ АРЭНЕ

КАНВЕНЦЫЯ ААН

Ад імя ўрада Беларускай ССР у Венскім міжнародным цэнтры ААН пастаянна прадстаўнік рэспублікі пры міжнародных арганізацыях у Вене В. Баравікоў падпісаў Канвенцыю ААН аб барацьбе супраць незаконнага абароту наркатычных сродкаў і псіхатропных рэчываў. Гэты дакумент быў распрацаваны і прыняты на міжнароднай канферэнцыі, якая адбылася ў аўстрыйскай сталіцы ў снежні мінулага года. Да цяпершняга часу Канвенцыю падпісалі каля 60 дзяржаў.

МАЛАДЗЕЖНЫЯ СПРАВЫ

ДЗЕЛАВАЯ ДЫСКУСІЯ

Каля сарака маладзёжных лідэраў з розных куткоў краіны разам са сваімі даверанымі асобамі сабраліся ў Мінску для ўдзелу ў вялікай дыскусіі па праекце перадвыбарнай платформы Усесаюзнай камсамольскай арганізацыі. Сярод прэтэндэнтаў на дэпутацкія мандаты — электразваршчык з Мінска Ігар Абламейка, намеснік дырэктара па рабоце з моладдзю Бабруйскай швейнай фабрыкі Сяргей Калашнікаў і камсамольскі работнік Павел Шацько.

У працоўных і студэнцкіх калектывах адбыліся сустрэчы кандыдатаў у народныя дэпутаты СССР ад Ленінскага камсамола. Яны пабывалі на трактарным заводзе, у вытворчым аб'яднанні «Інтэграл», у аўдыторыях Белдзяржуніверсітэта, тэхналагічнага інстытута, у Акадэміі навук БССР.

Асабліва гарачая спрэчка разгарнулася вакол той часткі праекта платформы камсамола, дзе гаворыцца аб дзяржаўнай маладзёжнай палітыцы.

Мінская сустрэча дапамагла прэтэндэнтам у народныя выбарнікі больш дакладна вызначыць сваю пазіцыю, даведацца пра настрой і патрабаванні беларускай моладзі.

УСЕСАЮЗНЫ СЕМІНАР

ПЕРАБУДОВА І МАРАЛЬ

На ўсесаюзным семінары лектараў па тэме «Усталяванне высокай маралі — важная ўмова ажыццяўлення перабудовы», які завяршыўся ў Мінску, абмеркаваны пытанні фарміравання духоўных і маральных каштоўнасцей савецкага чалавека ў сучасных умовах, праблемы адукацыі і выхавання.

У рамках семінара праведзены сустрэчы за «круглым сталом» і дыскусіі: «Прыярытэт агульначалавечых каштоўнасцей. Праблемы чалавечнасці і міласэрнасці ў савецкім грамадстве», «Экалогія, эканоміка, мараль». Адбылася творчая сустрэча з народным мастаком СССР М. Савіцкім.

МІТЫНГІ

У Мінску захоўваюць памяць пра нямецкага антыфашыста, Героя Савецкага Саюза Фрыца Шменкеля. Нядаўна ў горадзе адбыўся мітынг, прысвечаны памяці героя. Да мемарыяльнай дошкі былі ўскладзены кветкі. На мітынгу прысутнічала ўнучка героя — Яна Шменкель.
НА ЗДЫМКУ: кветкі да мемарыяльнай дошкі Ф. Шменкеля.

КАНДЫДАТЫ У ДЭПУТАТЫ

ЗАЛАТЫ ФОНД ГРАМАДСТВА

Залаты фонд грамадства — ветэраны многіх пакаленняў і абавязаны зрабіць у выхаванні маладога пакалення. Гэта думка вызначыла характар сустрэчы Гомельскага абласнога ветэранскага актыву з кандыдатамі ў народныя дэпутаты СССР ад Усесаюзнай арганізацыі ветэранаў вайны і працастаршын Усесаюзнага савета ветэранаў Кірылам Мазуравым і старшынёй Беларускага рэспубліканскага савета ветэранаў Анатолям Андрэевым.

Цёпла і сардэчна сустрэлі землякі вядомага савецкага партыйнага і дзяржаўнага дзеяча К. Мазурава. Многае звязана ў яго з Гомелем: тут у 1940—1941 гадах ён вызначальваў гарадскі камітэт камсамола, часта прыязджаў сюды па справах, калі быў першым сакратаром ЦК КП Беларусі, пастаянна цікавіўся развіццём народнай гаспадаркі ў вобласці, знаходзячыся на адказнай пасадзе ў ўрадзе краіны.

На сустрэчы з кандыдатамі закраналіся злавядзённыя пытанні сённяшняга становішча ў грамадстве.

АКТУАЛЬНАЕ У ПРЭСЕ

ПАСЛЯ АФГАНІСТАНА

У рэспубліканскай прэсе надрукаваны паставы Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, сфармуляваны на павышэнне ўвагі грамадства да патрэбных войнаў-інтэрнацыяналістаў і сем'яў загінуўшых у Афганістане і аказанне ім адпаведнага дапамогі.

Паставы прадугледжваюць правесці абследаванне матэрыяльна-бытавых умоў жыцця былых войнаў-інтэрнацыяналістаў і сем'яў загінуўшых у Афганістане спецыяльнымі камісіямі мясцовых Саветаў, аказанне дапамогі ў вырашэнні сацыяльна-бытавых патрэб. Для прыняцця рашэнняў рэспубліканскім узроўню арганізуецца адпаведная камісія пры Прэзідыуме Вярхоўнага Савета БССР. Яе старшыня — намеснік старшыні Дзяржаўнага савета БССР Сяргей Лінг.

У паставах прызнана таксама неабходным устанавіць ваеннаслужачым, якія сталі інвалідамі ў час службы ў Афганістане, і сем'ям загінуўшых персанальныя пенсіі рэспубліканскага ўзроўня.

Адначасова пад загалоўкам «Тварам да патрэбных войнаў-інтэрнацыяналістаў» было надрукавана інтэрв'ю сакратара ЦК Кампартыі Беларусі В. Пячэніківа. У ім, у прыватнасці, ён сказаў:

— У Беларусі зараз жыве больш за 16 тысяч чалавек, якія выконвалі інтэрнацыянальны абавязак у складзе савецкіх войск у Афганістане. На жаль, ніякая вайна не абыходзіцца без ахвяр. У баях на афганскай зямлі загінула 760 нашых землякоў. Яшчэ 433 сталі інвалідамі. Савецкія салдаты ішлі на афганскую зямлю з высакароднымі мэтамі. І не іх віна ў тым, што ў афганскі касцюм паддаліся чужыя паленні. Яны сумленна выканалі свой абавязак, у экстрэмальных сітуацыях паказалі, што ў поўнай меры дастойныя славы бацькоў.

Воіны-інтэрнацыяналісты не заслужылі папракаў і не маюць патрэбы ў суцяшэнні. Ім патрэбна разуменне і справядлівыя адносіны. Не сакрэты, што вяртанне да мірнага жыцця далёка не заўсёды праходзіць лёгка. Тым больш, што не ўсе тут залежыць ад саміх «афганцаў».

В. Пячэнікаў падкрэсліў, што людзі, загартаваныя ў цяжкіх выпрабаваннях, якія маюць абвешчанае пачуццё справядлівасці і непрымырмасці, да недахопаў, вельмі патрэбны перабудове. Менавіта такім баявым народам і ў грамадзянскай жыцці з'яўляюцца тыя, хто прайшоў «школу Афганістана». Прэса ўжо паведамляла пра Пятра Петрашквіча і Генадзя Броўку, якія нават без нагі працягваюць працаваць трактарыстамі. Есць калектывы, дзе працуюць цэлыя атрады былых войнаў-інтэрнацыяналістаў. Напрыклад, на Мінскім аўтазаводзе — 141, на трактарным — 150 чалавек.

Разам з тым, адзначалася ў інтэрв'ю, адносіны да інтэрнацыяналістаў не заўсёды і не ўсюды такія, якіх яны заслужылі. Сказанае, зразумела, не азначае, што ў гэтым плане нічога не робіцца. Інвалідамі і сем'ям загінуўшых вылучана без чаргі ў рэспубліцы больш тысячы кватэр. Каля 2 500 чалавек пастаўлена на льготную чаргу. Выдаюцца пудыкі тым, хто мае патрэбу ў санаторным лячэнні, выплачваюцца павышаныя стыпендыі. І ўсё ж ёсць факты няўважлівага, проста чэрствага падыходу да патрэб інвалідаў, сем'яў загінуўшых войнаў. Здраецца «афганцам» многа разоў ступацца ў розныя кабінеты і нават выслухоўваць незаслужаныя папрокі і абвінавачванні ў свой адрас. Праведзеная масавая праверка пацвердзіла абгрунтаванасць скаргаў. Было вырашана арганізаваць сустрэчу з воінамі-інтэрнацыяналістамі ў ЦК КП Беларусі і пагутарыць з імі па ўсіх праблемах. Такая сустрэча адбылася. Пастаўлены ў ходзе пытанняў былі ўважліва вывучаны, па іх прыняты спецыяльная пастава Бюро ЦК. Гэты дакумент складаецца такім чынам, каб максімальна ўлічыць патрэбы ветэранаў Афганістана і задаволіць іх у адпаведнасці з заслугамі.

ТВОРЧЫЯ ЗНАХОДКІ ЛАЎРЭАТА ДЗЯРЖАЎНАЙ ПРЭМІ
НАСТАЎНІЦЫ МАРЫІ ФЕДЗЯЦОВАЙ

ВУЧНІ, БЫВАЕ, ЗАВУЦЬ МАМАЙ

«Міналі адзін за адным месца, а першакласніца Аленка ніяк не магла навучыцца чытаць. Старалася яе настаўніца, дапамагалі бацькі — усё было марна. Пра бяду даведлася педагог з іншай школы. Прыслала дзяўчынцы незвычайную кніжку-чарадзейку, і першакласніца пачала чытаць. З гэтага васьмь расказаў, пачуцтва ў Оршы, і пачалося маё знаёмства з Марыяй Федзяцовай, педагогам пачатковых класаў аршанскай сярэдняй школы № 7. Дарэчы, кніжка-памочніца была створана яе таленавітымі рукамі.

ты сама сабе праблемы шукаеш? У яе і сапраўды ніколі не было адстаючых. Кожны займаўся паспяхова. Дзякуючы стараннасці і ўсё тым жа знаходкам. Але бачыла: не ўсё выкарысталася. У школу прыйшлі шасцігадовыя першакласнікі замест ранейшых — сямігадовых. Маладыя педагогі адразу ўзяліся іх вучыць. А яна хвалюлася, нават дырэктару школы аднойчы сказала: «Мне яны не па сілах». Але ж адступіць не змагла. І зноў стол, лямпа і праца за поўнач. Чым захапіць? Яны, такая малеча, чакаюць ад цябе незвычайнага, вяду.

з захапленнем гартуюць яе старонкі. Што гэта? Ды гэта ж казачны домік. Але пакуль ні ў адным акенцы яго не гарыць святло, няма жыхароў. — Светачка, Васілёк, Паўлік, хуценька закрываем вочкі. А цяпер адкрываем. У адным з акенцаў загарэўся агеньчык — прыйшла літаранавасёл. Хіба ж можна забыць такога навасёла? А правільная артыкуляцыя. Для малышоў — цэлая праблема. І вось ідэя. — Жыў на свеце Язычок. Быў у яго свой домік. Домік называўся роцікам. Домік адкрываўся і закрываўся. Разгледзьце, чым закрываўся домік. — Зубкамі. — Правільна. Ніжнія зубкі — ганак. Верхнія — дзверцы. Сядзеў Язычок у сваім доміку. Яму вельмі захацелася навучыцца спяваць песеньку матора самалёта. Ён усміхнуўся, шырока адкрыў домік, уключыў голас, хутка падкінуў хвосцік да верхніх дзверцаў, пусціў халодны вецярок. Язычок заспяваў «р-р-р» і адчуў, што ў яго задрыжэў хвосцік. Ён узрадаваўся і сказаў: «Вось я і навучыўся спяваць песеньку матора самалёта. Гэта ж самая цяжкая песенька!»

хлеба? Я таксама праводжу яго ў тэхнікуме. А Віталі Мартыненка калісьці напісаў у сваім школьным сачыненні: «Дзякуй, Марыя Леанідаўна, што навучылі любіць матэматыку». Цяпер ён, Ленінскі стыпендыят Баўманскага вышэйшага тэхнічнага вучылішча, паўтарае гэтыя словы пры кожнай сустрэчы з настаўніцай. Вучні, бывае, завуць яе мамай. Найвялікшае прызнанне ўжо не прафесіянальных — чалавечых якасцей. У яе быў юбілей — споўнілася 50 гадоў. І нечаканы званок у дзверы. — Дарагая мама, віншуюем сардэчна, — на парозе з кветкамі яе былыя выпускнікі. Прыехалі з розных куткоў краіны — Масквы, Адэсы і нават Сахаліна.

НЯЎРЫМСЛІВАЯ МАША ЗАМЫШЛЯЕВА

З чаго ўсё пачыналася? Як і ў многіх: з дзяцінства. Яно ў Марыі Леанідаўны было нялёгка. Быў такі час — нават працавала памочнікам каваля ў вясковай кузні. Адтуль, з юнацтва, перанесла працавітасць у школу. Можна таму, нібы шкадунычы за самахварнасць, лёс быў літасцівы да яе, шчодры на чужыя сяброў і разумных кіраўнікоў. Апошняе мела асаблівае значэнне, бо працаваць, як жаўцу, у рамках казэннага года не ўмела. Усё больш эксперыментвала, вынаходзіла, у гэтых умовах танцавала, спявала, і ў гэты дзень правяла з класам у лесу. Было гэта ў той час немагчымай дзёржасцю. «Наша Маша Замышляева цалкам апраўдвае сваё ўласнае прозвішча», — напісалі ў раённай газеце калегі.

ідэя — здзівіць ...Адчыніў дзверы — трапіў у казку. Спачатку перада мной скочыў злосны воук. За ім я ўбачыў спалоханых казлянят, што збіліся ў гурток. А там, далей, у намалёваным лесе, прытулілася такая ж намалёваная хатка. Ператварыўшы клас у лялечны тэатр, дзеці ставілі ў ім папулярную казку. Марыя Федзяцова выступала ў ролі рэжысёра. — Вось так мы адпачываем. Бачыце таго козліка? Гэта першакласніца Алесь Асанава. Нядаўна атрымала прыз за лепшую акцёрскую работу. Сказала і зноў перанеслася ў свет гульні сваіх вучняў. — Прабачце, — Марыя Леанідаўна, нарэшце, адарвалася ад імправізаванай сцэны. — Вы спыталі пра незвычайную кніжку-азбуку? Ды ўсё ж вельмі проста. Да гэтай «самадзейнасці» падштурхнулі ўрокі чытання для самых маленькіх. Вось уявіце: праходзіць адзін, другі, трэці... А ў Дзімы, Міколка ці Васілька на кожным з іх слёзы ручайнікамі па шчоках — не атрымліваецца чытаць. Вы не ўяўляеце, як іх шкада, як невыносна цяжка бачыць гэтыя пакуты. А тут яшчэ адна небяспека: у такіх выпадках звычайная азбука ўжо адштурхоўвае дзяцця. Тады і прыйшла ідэя — здзівіць. Малечы, як нікому іншаму, патрэбна здзіўленне. Азбука Федзяцовай — пятаццаць кніг-веліканаў, росту ледзь ці не аднолькавага з яе вучнямі. Стваралася яна не за дзень і не за тыдзень... Многія вечары, часам ночы, сядзела Марыя Леанідаўна над лістамі паперы — малявала, наклеівала, выводзіла. Літары-зорчкі, літары-птушчкі злучала ў склады, а склады — у сказы-ручайкі.

Знаходкі — сапраўдныя стыхі Марыі Федзяцовай. — Вось так увесь час бясконцы ідэі. Нараджаюцца быццам з кошыка фокусніка, — не то скардзіўся, не то радаваўся дырэктар школы. — Прыдумае, адшліфуе, а там, глядзі, з новай ідэяй. Паспявай толькі пераварваць. Яна ў нас заслужаная настаўніца, але не супакойваецца на дасягнутым. Урок па пазакласнаму чытання рытуе тыдзень. Прадумае кожную дэталю. А потым прыйдзе і пабудуе яго зусім па-іншаму. Віртуознасць? Так. Па сілах толькі майстру.

«Сёння ўрокаў няма. Можна наведаць цырульню — настаўніцы нельга быць непрыгожай. Яна — найпершы прыклад для выхаванцаў. Але знаходзіцца і ў цырульні: «Госці з Брэстчыны. Чакаюць». — Хутэй, даражэнькая, — просіць майстра. — Людзі ж здалёк прыехалі. Трэба бегчы. І бяжыць, і зноў (невядома каторы ўжо раз за тыдзень) праводзіць паказальны ўрок. І зноў цярпліва адказвае на пытанні, развешвае сумненні, пераконвае. Здаецца, пераканала. Госці паехалі. Але заходзіць дырэктар: — Марыя Леанідаўна, зноў званілі. Просяць прачытаць некалькі лекцыі слухачам абласнога інстытута ўдасканалення настаўнікаў. Едзе ў Віцебск, потым у Мінск... Выступае, дзеліцца, дапамагае, кансультуе. Вяртаецца, а ўслед патак пісьмаў. Нехта не паспеў пагаварыць, нехта пасаромеўся. А цяпер васьмь выклалі на паперы. Як быць, як жыць? А, бывае, атрымлівае і васьмь такіх: «Мы пазнаёмліся на курсах. А нядаўна я была ў вёсцы. Наварыла брусніц, высыліла. А што, калі і для вашага здароўя будзе карысным». У Марыі Леанідаўны ёсць урок, які не ўключаны ў расклад. Але ён традыцыйны. Праводзіцца для выпускнікоў і іх бацькоў. Гэта ўрок жыцця, урок сумлення і шчырасці. Як бы наказ на дарогу: быць заўсёды разумнымі, добрымі, чалавечнымі. І ўрок гэты незабыўны. Пры сустрэчах яго абавязкова ўспамінае кожны — і той, хто скончыў школу нядаўна, і той, хто развітаўся з ёю ўжо шмат гадоў назад. Настаўніца Федзяцова, як і ўсе папярэднія ўрокі, стварыла яго сама.

НАКАЗ НА ДАРОГУ

Як, напрыклад, растлумачыць дзецям, што такое Радзіма-маці? Думала-думала і прыдумала такі вобраз: жанчына з пабеленымі сівізной валасамі (загінулі на вайне сыны), у блакітных вачах адлюстраванне блакітнага, мірнага неба. А чаму яна босая? Бо хоча адчуць цяпло роднай зямлі. Побач — хлебнае поле. Яно наш карміцель: лустачкі хлеба ляжаць на стале. Вось якая добрая і прыгожая наша Радзіма-маці! Неяк забег Саша Пруднікаў (вучыцца ў мінскім тэхнікуме). — Марыя Леанідаўна, памятаеце, мы праводзілі свята

некуды ад'язджаюць. Бо народныя песні яны спяваюць не толькі са сцэны. Песня, нібы жывая істота, жыве ў іх доме пастаянна. Праз плот, што аддзяляе нашы падвор'і, часта чую, як ад суседзяў ляціць то вясёлая, гарэзная, то — у залежнасці ад настрою і стану душы — задумліва-журботная песня. Бацька і сын спяваюць, нешта майструючы на сваёй сямлі, капаючы ўвесну агарод, ладзячы косы ў сенакосную пару. Спяваюць не на публіку, а для сябе, упаўголаса, і так цікава і прыемна іх у гэты час слухаць. Калі адпачываюць, Андрэйка акампапіруе бацьку на баяне — нядаўна скончыў музычную школу. Дарэчы, бацьку і сына амаль увесь вольны ад работы час можна бачыць разам. Разам будуць, разам нават бялізну мыюць пад наглядом гаспадыні. Што Мікалай Мі-

С. СЛАВІН.

ЧАЛАВЕК НА ЗЯМЛІ СВАЁЙ

Людзям, не надта дасведчаным у навуцы, асэнсаваным новага адкрыцця, зробленага прафесарам Уладзімірам Барышэўскім, дырэктарам Інстытута ядзерных праблем пры Беларускай дзяржаўнай універсітэце імя У. І. Леніна, не проста. А таму варта спаслацца на некалькі афіцыйных заключэнняў. «Работа ўносіць карэннае змяненне ва ўяўленні аб узаемадзеянні святла з рэчывам», — так ацанілі яе ў Інстытуце ядзернай фізікі Сібірскага аддзялення АН СССР. А Інстытут тэарэтычнай і эксперыментальнай фізікі заключыў: «Знойдзены аўтарамі эфект істотна змяніў існуючы ўяўленні аб узаемадзеянні гамаквантаў з рэчывам і, безумоўна, можа знайсці важнае прымяненне пры даследаванні плазмы ў тэрмаядзерных канструкцыях у гама-астраноміі».

Ленінградскія эксперыментатары правялі вельмі тонкі фізічны эксперымент, які поўнасна пацвердзіў тэорыю. Так, дзякуючы ювелірному майстэрству эксперыментатараў і празорлівасці фізікаў-тэарэтыкаў, у Дзяржаўным рэестры СССР з'явілася адкрыццё за нумарам 360, а прафесар Барышэўскі, гаворачы спартыўнай мовай, «зрабіў дубль»!

Дарэчы ўспомніць, што з 1957 года па сённяшні дзень у Дзяржаўным рэестры СССР зарэгістравана ўсяго 360 адкрыццяў і пад нумарамі 224, 360 значыцца імя беларускага фізіка, доктара фізіка-матэматычных навук, прафесара У. Барышэўскага. Як і ў спорце, у навуцы тані «дубль» — вялікі поспех. У Саветскім Саюзе ім валодаюць усяго некалькі вучоных самага высокага рангу.

У Белдзяржуніверсітэце складалася арыгінальная школа ў галіне ядзернай оптыкі і ўзаемадзеяння элементарных часціц з рэчывам. Фундаментальныя даследаванні яе прадстаўнікоў у галіне ядзернай оптыкі прывялі да стварэння Навукова-даследчага Інстытута ядзерных праблем, які і ўзначаліў прафесар Уладзімір Барышэўскі.

Супрацоўнікі інстытута з задавальненнем адзначаюць адсутнасць сімптома ўлады ў прафесара. Тут пануе атмасфера «роўных сярод роўных», аўтарытэт, прапарцыянальны арудыцыі, прапавітансці і навуковых заслуг. А работы, праблем у маладога інстытута і яго дырэктара многа.

Э. ПАДОЛЬНЫ, кандыдат тэхнічных навук.

НА ЗДЫМКУ: дырэктар Інстытута ядзерных праблем пры Белдзяржуніверсітэце У. БА-РЫШЭЎСКІ.

Фота Л. КЛІМАНСКАГА.

ПІСЬМЫ ЗБЛІЗКУ

СПЕВАКІ З НАШАЙ ВУЛІЦЫ

...Сумна і ціха стала на нашай вуліцы, нібы не хапае на ёй часоўці. Але васьмь ля суседняга дома спыніўся арыя-чырвоны «Ікарус», і адтуль выйшлі мае суседзі: самі Дударчыкаў вярнулася з гастролей. Гастролі — гэта, бадай, і загучна сказана. Тым не менш народны хор Беларускай песні «Світанак» вядомага гарадскога Дома культуры выступаў ужо са сваёй канцэртнай праграмай не толькі ў сваім і суседніх раёнах: пабываў ён на братскай Украіне, у Крыме і Радзіме, зараз збіраецца ў ГДР. Дударчыкі — яго найбольш ацэньваюць удзельнікі. Знайда Патроўна, рахункавод, і яе

муж Мікалай Міхайлавіч — артысты са стажам. У «Світанку» амаль з першага дня яго заснавання. Памятаюць і не самыя лепшыя часы хору, калі папулярнасць трэба было яшчэ заваёўваць. Мяняліся ў калектыве людзі, адны прыходзілі, іншыя пакідалі яго, і, па праўдзе кажучы, толькі дзякуючы намаганням яго кіраўніка Анатоля Шагавы і такіх васьмь энтузіястаў, як Дударчыкі, хор стаў такім, які ёсць сёння. Нядаўна пачаў удзельнічаць у хоры сын Дударчыкаў Андрэй — навучэнец прафесійна-тэхнічнага вучылішча. Сапраўды, на вуліцы робіцца сумна, калі Дударчыкі

хайлавіч на ўсе рукі майстар — дзіва невялікае. Ён з пакалення дзяцей вайны. У гады Вялікай Айчыннай пачаваў бацьку — васьмь і навучыўся і сясарыцы, і чаравікі шыць, і адзенне, і цясларыць. Больш дзіўна, што сучаснае дзіця, Андрэй у няпоўныя чатырнаццаць гадоў умее ўсё, што не толькі яго равеснікі, але і старэйшыя хлопцы часта зрабіць не змогуць. Таму бацькі сынама вельмі задаволены: — Вядома, мы не змаглі б наведваць кожную рэпетыцыю хору, калі б Андрэй не навучыўся ўжо з дзесяці гадоў упраўляцца з гаспадаркай. — Дарэчы, шчырыя людзі — Дударчыкі, і для нас, суседзяў, свята, калі льюцца па наваколлі іх прыгожыя душэўныя песні.

Наталля ВАЛЫНЕЦ.

У МІНУЛЫМ месяцы Мінск наведала вялікая група школьнікаў з Даніі, якая прыязджала да нас па лініі Бюро міжнароднага турызму «Спутнік». Савецкі Саюз — не першая краіна, дзе за апошнія гады пабывалі дацкія юнакі і дзяўчаты. Ахвотна раскажваюць, параўноўваюць, як жывуць людзі ў Злучаных Штатах, у Грэцыі, у Федэратыўнай рэспубліцы Германіі. Усюды, куды прыязджаюць, маладыя датчане знаёмяцца не столькі са славацямі краіны, колькі з яе жыхарамі. Менавіта таму, накіроўваючыся ў чарговае падарожжа, яны спыняюцца ў адным-двух гарадах або нават у невялікім мястэчку, як гэта было ў Грэцыі, затое сустракаюцца з мноствам людзей, задаюць ім мноства і самых розных пытанняў.

ГАСЦІЛІ Ў МІНСКІХ ШКОЛЬНІКАЎ

С Ю Р П Р Ы З

Вось і ў нашым горадзе гасцей цікавілі мінчане — іх аднагодкі і старэйшыя, савецкі лад жыцця і змены, якія адбываюцца ў грамадстве. Параўноўвалі, як у нас і ў Даніі вырашаецца жыллёвая праблема, якая плата за кватэру, каго выбіраюць у Саветы, якія па характару савецкія людзі. Мінчане спадабаліся ім сваёй мяккасцю, добразычлівасцю, прастамай.

У гасцей было ўсяго некалькі арганізаваных экскурсій. Адна з іх у Хатынь, да месца, якое шырока вядома ва ўсім свеце і якое немагчыма абмінуць, прыехаўшы ў Беларусь. Амаль увесь астатні час дацкія дзеці праводзілі з беларускімі. Невялікімі групамі разыходзіліся і раз'язджаліся яны па Мінску.

— Зойдзем у які-небудзь інстытут, — выказвалі гасці пажаданне. І вось яны ўжо ў адной з самых буйных вышэйшых навучальных устаноў беларускай сталіцы — політэхнічным інстытуце. Звяртаюцца на перынку паміж лекцыямі да студэнтаў:

— Чаму вырашылі закончыць менавіта гэты інстытут? Ці быў у вас выбар?

— Вядома, самым галоўным пры выбары будучай прафесіі былі асабістыя схільнасці і жаданне.

Госці спынілі ў калідоры пажылога прафесара (на жаль, не здагадаліся спытаць прозвішча), і ён царпліва тлумачыў цікаўным датчанам усё, што тычылася навучальнага працэсу.

У мінскім метро яны падышлі да групкі моладзі — дзвюх дзяўчат і хлопца. Спыталі, дзе яны вучацца, ці дорага каштуе спорт. Ім адказалі, што спортам у нас займаюцца вельмі многія. Карыстанне басейнам, тэніснымі кортамі, іншымі спартыўнымі пляцоўкамі каштуе зусім нямнога, а для студэнтаў у студэнцкіх гарадках наогул бясплатнае.

Госці вельмі многа фатаграфавалі, нават у вагоне метро. Рабілі здымкі на вуліцах, у кафэ. На памяць фатаграфавалі новых сяброў.

Новыя сябры, мінскія школьнікі, — бадай, самае каштоўнае, што набылі датчане на беларускай зямлі, і надта ж не хацелася з імі расставіцца. На дыскатэцы ў кафэ «Сюзор'е»

са здзіўленнем і радасцю высветлілі, што без праблем разумеюць адзін аднаго. Мовай, якая з'яднала іх, аказалася англійская.

— Сапраўды ў нас не было цяжкасцей у гэтым сэнсе, — засведчылі госці.

З юнаком і трыма дзяўчынкамі з Даніі я сустрэлася ў сваіх знаёмых, дачка якіх вучыцца ў 64-й мінскай школе. Сям'я іх не адзіная, дзе прымалі дацкіх дзяцей. У той вечар датчане былі гасцямі ў многіх дамах. І можа такое непасрэднае, нязмушанае знаёмства з нашым бытам, звычаямі, з нацыянальнай кухняй прынесла гасцям у іх імкненні бліжэй пазнаёміцца з жыццём беларусаў найбольшую карысць. Я не выпадкова ўжыла слова «нязмушанае». Менавіта такая атмосфера панавала ў доме, куды прыйшлі Мортан Орстэд, Ма-

лінэ Грэўс, Кідэ Раамнокс і Шарлота Йенсан. Свабодныя, раскаваныя позы гасцей. Яны магчымыя толькі ў сяброўскай атмасферы, дзе пануе шчырасць і ўзаемаразуменне. Зацікаўленая гаворка.

Дацкім школьнікам па 17, яны трошкі старэйшыя за нашых дзевяцікласніц, да якіх прыйшлі з візітам. Агульнаадукацыйную школу ўжо скончылі. Цяпер — два гады спецыялізацыі, каб мець магчымасць паступіць на работу. Нашы дзяўчынкі раскажваюць пра свае школьныя справы, пра тое, што чытаюць, якую музыку слухаюць. Кідэ паказваюць энцыклапедычны даведнік «Францыск Скарына і яго час» і пытаюцца, ці ведае яна аб тым, што ёсць меркаванне вучоных, нібыта каля 1508 года беларускі першадрукар часова служыў сакратаром у дацкага караля. Кідэ гэтага раней не ведала, але сам факт прывёў дзяўчынку ў захапленне.

— Калі я дома раскажу сяброўкам пра Скарыну, для іх гэта будзе сюрпрызам. Прыемным сюрпрызам, — узрадавана паўтарыла Кідэ.

Мы сказалі дзяўчынкам, што ў Каралеўскай бібліятэцы ў Капенгагене зберагаецца найбольш поўны экзэмпляр «Малой падарожнай кніжкі» Ф. Скарыны з «Пасхаліяй». Прычым «Пасхалія» як састаўная частка «Саборніка» захавалася толькі ў капенгагенскім экзэмпляры.

Ці паспрабуе Кідэ бліжэй пазнаёміцца з постацю слаўтага палачаніна? Не буду сцвярджаць. Але ўпэўнена, што будзе раскажваць пра яго, вярнуўшыся дадому. Тая тонкая нітка, якую яшчэ ў XVI стагоддзі паміж Беларуссю і Даніяй працягнуў Францыск Скарына, стане больш трывалай, будзе спрыяць умацаванню сувязей паміж дзвюма краінамі. І не апошняю ролю ў гэтым адыграюць дзеці, якія прыязджалі ў Беларусь, каб пазнаёміцца з яе народам, пераканацца, што ён прагне міру і спакою, дружбы і ўзаемаразумення з іншымі народамі.

Дзіяна ЧАРКАСАВА.

НЕМЦЫ АДЧУВАЮЦЬ ВІНУ ПЕРАД ІНШЫМІ НАРОДАМІ

АДКРЫЦЬ ВОЧЫ НА ГІСТОРЫЮ

Трывога за лёс планеты, за будучыню чалавецтва прымушала ў апошнія гады мільёны людзей у розных краінах актыўна ўключыцца ў барацьбу за мір. Дзеянні міралюбівых сіл прымаюць самыя разнастайныя формы. Адна з іх — народная дыпламатыя. Нядаўна па запрашэнню Рэспубліканскага камітэта абароны міру ў Беларусі пачаліся прадстаўнікі гэтага руху з Федэратыўнай Рэспублікі Германіі, члены «Хрысціянскай службы міру» Вернер Лехтэнфельд і Фрэд Дорн.

Накіроўваючыся на арганізаваную па іх просьбе сустрэчу з журналістамі, міжволі падумаў, што зместу і ідэі народнай дыпламатыі не зусім адпавядае прыезд усяго двух чалавек. Але аказалася, што гэты візіт будзе мець маштабныя вынікі ў адносінах да прыхільнікаў міру нашых краін.

— Мэтай нашага прыезду ў Беларусь з'яўляецца канчатковае вырашэнне многіх пытанняў, звязаных з арганізацыяй другога Палітычнага паломніцтва членаў «Хрысціянскай службы міру» ФРГ у вашу рэспубліку, — растлумачыў Фрэд Дорн. — Наша супрацоўніцтва з Савецкім камітэтам абароны міру пачалося чатыры гады назад і працягвае паспяхова развівацца. Я ўжо другі раз у Мінску, а мінулы раз быў тут у час першага палітычнага паломніцтва ў маі 1988 года. Яно зрабіла незабыўнае ўражанне на ўсіх сто пяцьдзесят чалавек, якія прыбылі сюды з ФРГ. Вядома, усе мы чулі пра ахвяры вашага народа ў гады вайны. Але тое, што даведзлася і ўбачылі тут, зрабіла на нас незабыўнае ўражанне. Мы былі ўзрушаны зверствамі фашыстаў. Я асабіста зразумеў, чаму тое, што тут адбывалася, замоўчвалася і замоўчываецца ў нас. Сорамна гаварыць аб такіх жорсткіх здзеках, учыненых тваім народам, над бязвіннымі людзьмі. Але гаварыць гэта трэба. «Людзі добрыя, помніце!» Гэта словы з завяшчання загінуўшых у Хатыні жывым. Для нас яно стала святым, і кожны лічыць сваім абавязкам зрабіць усё, што ад яго залежыць, каб такога больш ніколі не паўтарылася.

Наша паездка праходзіла пад дэвізам «Паварот да будучыні», але сапраўды яна аказалася паездкай у мінулае. Так, немцы ведаюць аб вайне праўду, але не ўсю. У ФРГ цяпер вельмі складаная палітычная сітуацыя. Моцныя правыя сілы, вядзюцца барацьба супраць прагрэсіўна настроеных людзей. Тут мы зразумелі, чаму так актыўна стараліся перашкодіць ажыццяўленню нашага паломніцтва ў Беларусь. Неафашыстам нявыгадна, каб нямецкаму народу адкрылі вочы на гісторыю.

Хачу сказаць яшчэ аб адным факце, што ўразіў мяне, — працягваў Фрэд Дорн. — Вельмі многія немцы адчуваюць віну перад іншымі народамі за мінулую вайну. Гэта пачуццё яшчэ больш узмацавалася пасля прыезду сюды. Мы чакалі і лічылі справядлівым, што да нас, грамадзян ФРГ, тут паставяцца не надта дружалюбна. І памыліліся. Нашы савецкія калегі зрабілі ўсё, каб мы маглі як мага больш убачыць, гаварыць з людзьмі. За час, праведзены ў Беларусі, мы пераканаліся, што савецкія людзі помняць вай-

ну, ненавідзяць фашызм любых яго праявах, адчуваюць варожасць да мецкага народа. На ўсё гэта яшчэ запаміналася нам богаслужэнне ў мінскім саборы 8-га мая. Нашы ўдзельнікі таксама мелі магчымасць выступіць на ім. Мы працягвалі ў савецкіх людзей працаваць за ўчыненне ў вайну былі глыбока крануты іх пра акцыяй на наш зварот. У вачах у многіх, у тым ліку ў мітрапаліта, стаялі слёзы. А калі мы ішлі да выхаду нам пацскалі рукі і як бра там гаварылі: «Хрыстос уваскрэ!» Тады мы канчаткова зразумелі, што свой шлях у будучыню зможам знайсці толькі сумесна з людзьмі, якія жывуць тут.

— Народная дыпламатыя — гэта вялікая сіла, падтрымаў размову Вернер Лехтэнфельд. — Яна не можа і не павінна чакаць узвядзення зверху. Уся ініцыятыва ідзе знізу, з народа. І з яго волі абавязаны лічыцца ўрады. Тое, пра што я кажу, кажаў мой калега, мела сваю працяг. Каб памагчы нашым народам ліквідаваць узаемныя забавоны, вясенню мінулага года быў арганізаваны прыезд да нас савецкіх прадстаўніцтваў і міру. Яны наведалі дзевяццаць пяць гарадоў і мястэчак ФРГ. Многія немцы ўпершыню змаглі ўбачыць жывых камуністаў з Савецкага Саюза і зразумелі, што яны такія ж людзі, як і мы. У нас ёсць рознагалоссе, але памкненні нашы адзіныя. Усе мы хочам мірнай і шчырай будучыні для сваіх дзяцей. Дабіцца гэтага можна толькі разам. Таму дэпартаваў руху: «Мы будзем наш агульны дом — Еўропу».

Супрацоўніцтва між народамі развіваецца. У красавіку ФРГ зноў прыедуць пяцьдзесят чалавек з СССР. Яны пабываюць у многіх мястэчках, будучы жывуць у нямецкіх сем'ях.

І вось мы заканчваем арганізацыю другога Палітычнага паломніцтва ў Беларусь. Яшчэ семдзесят членаў «Хрысціянскай службы міру» змогуць адкрыць вочы на гісторыю, каб больш актыўна працаваць для будучыні. Прыезд будзе прымеркаваны да горкай, але памятнай даты — пяцідзясяцігоддзя з дня пачатку другой сусветнай вайны, пра якую мы ніколі не павінны забывацца. На гэты раз паломніцтва будзе праводзіцца ва ўсіх асноўных цэнтрах Беларусі. Мы будзем удзельнічаць у мітынгх, царкоўных службах, уроках міру ў школах, чым, што сумесная работа ў умацаванню міру і ўзаемаразумення яшчэ толькі пачынаецца, і бачым многія шляхі яе расшырэння. Нашы арганізацыя, напрыклад, у рамках акцыі «Збавенне» пачала збор сродкаў на набыццё абсталявання для шпітальна ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны ў Віцебскай вобласці. З савецкімі калегамі мы плануем акцыі па ахове навакольнага асяроддзя, думаем аб арганізацыі сямейнага адпачынку савецкіх грамадзян у ФРГ і наадварот. Але галоўную задачу бачым у тым, каб жывым прыкладам паказаць нямецкім і савецкім народам, што ўрокі гісторыі не прапалі дарэмна. Мы помнім вайну і больш ніколі нічога не дазволім разбураць, будзем закладваць фундамент разам будаваць наш агульны дом.

Рыгор ФАМЕНКА

Сакрэтамі рэабілітацыі авалодваюць учарашнія школьнікі ў сярэднім прафесійна-тэхнічным вучылішчы № 115 Мінска. Атрымаўшы дыплом, яны прыйдуць працаваць у цэхі Мінскага трактарнага завода. Маладая рабочая змена стане за пульты рэабілітацыйных комплексаў, маніпуляраў, станкоў з лічбавым праграмным кіраваннем.

НА ЗДЫМКУ: заняткі ў лабараторыі вылічальнай тэхнікі.

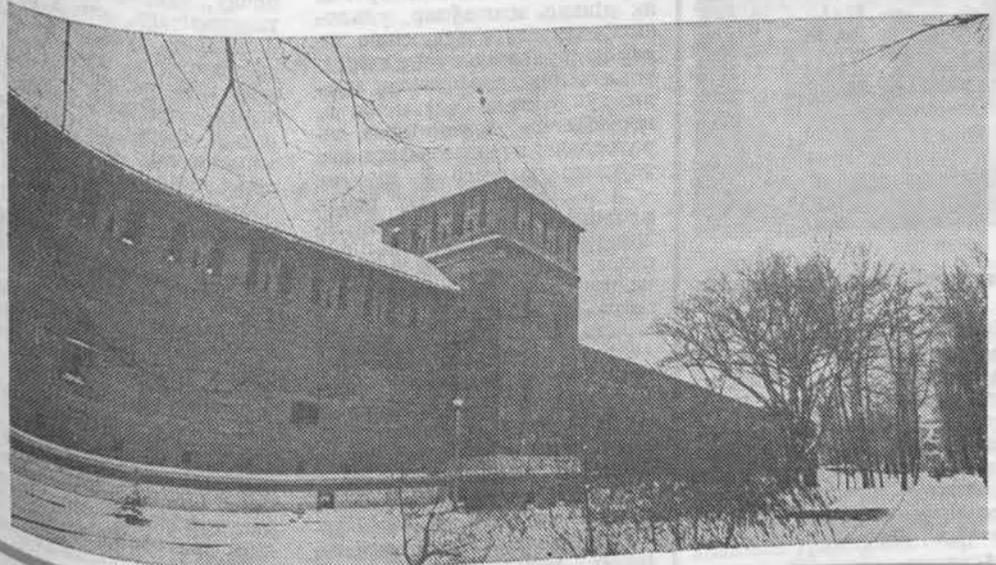
Фота Я. ПЯСЕЦКАГА.

На берегах великой славянской реки Днепр стоит древний Смоленск. Его многовековая история — одна из ярчайших и драматичнейших на русской земле. За долгие годы существования города он познал и тяжелые периоды становления, и гордость за свои достижения, и боль, горечь жестоких битв с врагом, и радость побед. Но несмотря на все перипетии судьбы, город сохранил достойные следы былого.

Когда сегодня идешь по улицам его центральной части, в первую очередь обращаешь внимание на величественные стены Смоленского Кремля [1595—1602 годы], сложенные из красного кирпича. И хоть со времени их возведения прошли столетия, на туристическом плане города хорошо видно, как они опоясывают старую часть Смоленска, словно по-прежнему несут свою сторожевую, защитную службу. Гордость смолян, настоящий шедевр искусства — Успенский собор XVII—XVIII веков. Его богатейшее внутреннее убранство, неповторимые реликвии вызывают на-

стоящее восхищение у советских и зарубежных туристов. Одна из икон собора — святой Идигитрии — еще и огромная историческая память. Она была с русским войском на Бородинском поле во время сражения с армией Наполеона. Кстати, Смоленск сыграл огромную роль в Отечественной войне 1812 года. В истории навсегда останется Смоленская битва, где наполеоновская армия потеряла более 20 тысяч человек. Поэтому неудивительно, что в городе много памятников, напоминающих и увековечивающих события и героев тех лет. К сожалению, можно говорить не о единственной Смоленской битве. Кроме 1812-го, была она и в 1941-м году. Город был захвачен врагами. Но и тогда это стоило им очень дорого. В результате же, и в одной войне, и в другой Смоленск выстоял и победил. Сильна русская земля, сильны ее города, сильны ее люди. НА СНИМКАХ: Смоленск сегодня. Успенский собор; памятник «Героям 1812»; памятник М. Кутузову; смоленский Кремль. Фото С. КРИЦКОГО.

МУЗЕЙ ХЛЕБА

«Хорошо испеченный хлеб составляет одно из величайших изобретений человеческого ума». Это высказывание Тимирязева вспоминаешь, когда знакомишься с экспозицией необычного музея в селе Рясно Белорусской ССР. Он называется «Музей хлеба».

— История хлеба связана со многими народными обычаями, — рассказывает посетителям музея экскурсовод. Например, в Пакистане перед свадьбой невесте предлагают приготовить тесто для выпечки 25-килограммового карава. Издревле у славян существовал обычай: люди, переломившие хлеб, становятся друзьями на всю жизнь. Хлеб и сегодня остается послом мира и дружбы между народами.

Особое внимание посетителей привлекает исторический раздел экспозиции. Здесь можно увидеть пшеничные зерна, найденные при раскопках неподалеку от села Рясно. Они пролежали в земле девять веков. А вот на снимке зерна куда более древнего происхождения. Они были обнаружены в кладке пирамиды, сооруженной примерно 5300 лет назад. К Древнему Египту ученые относят и истоки современного хлебопечения.

В музее можно увидеть разные виды хлеба, которые выпекаются в наших республиках. Причем к каждому образцу приложены рецепты его приготовления. Есть здесь узбекская лепешка, армянский лаваш, азербайджанский чурек, грузинский пури, русский калач...

Отдельный раздел посвящен белорусскому хлебу. В этой республике многие его сорта выпекают из ржаной муки. Ржаной, черный хлеб пекут с добавлением горчичного масла, тмина, меда, патоки, кориандра. При этом используют в хлебопечении старинные рецепты. Ржаной хлеб популярен не только в нашей стране. На одном из стендов — рекламная пластиковая упаковка хлеба, выпускаемого в Финляндии. На ней написано на финском и шведском языках. «Чисто русский, изготовленный по советской лицензии, настоящий, дающий силу черный ржаной хлеб. Пожалуйста, отдайте».

Начало музею положила частная коллекция. Ее долгое время собирал учитель местной школы В. Кармазин. Ему помогали коллеги и школьники — дети хлеборобов. Когда коллекции стало тесно в школе, местный сельский кооператив выделил для нее просторное помещение в новом большом здании. Здесь нет билетеров, как нет и билетов. В штате музея один человек — его директор В. Кармазин, он же экскурсовод.

В тот день, когда я был в музее, с его экспонатами знакомилась группа молодых туристов из Прибалтики. Мы и присоединились к ней.

В одном из залов экскурсовод обратил внимание посетителей на хлеб, который берут с собой космонавты, — кусочек хлеба «на один укус» в целлофановом пакетике. Здесь же приведены слова космонавтов Леонида Попова и Владимира Рюмина, адресованные хлеборобам: «Какой вкусный хлеб на орбите! Какими запахами одаряет родная Земля! Спасибо вам за хлеб! Мы знаем: он начинается с первой борозды, с первого зерна, принятого землей от вас».

Когда экскурсия закончилась, студентка Вильнюсского университета Неёле Соколовенайте сказала:

— Мы часто бываем в разных музеях. Но вот в музее хлеба я побывала впервые. Наверное, другого такого нет. Я считаю, что такой музей очень нужен. Хлеб у нас каждый день на столе. И мы при повседневной его незаменимости и дешевизне как-то перестали его замечать. Музей напоминает нам, что надо беречь хлеб, уважительно относиться к нему. Всегда помнить, как нелегко он достается хлеборобам.

Александр РЕЗНИКОВ.

КОЛХОЗ АРЕНДУЕТ ЗАЛИВ

В восточной части Сахалина, на берегу залива Терпения, находится рыболовецкий колхоз «Дружба». Сегодня в нем трудятся почти полторы тысячи человек. Весной прошлого года колхозники купили у объединения «Сахалинрыбпром» рыбозавод, получив тем самым возможность самостоятельно производить рыбопродукты. Затем колхозное руководство решило пойти дальше — арендовать у государства залив Терпения.

Чем это вызвано? Ведь и раньше в «Дружбе» выполняли производственные планы без всякой аренды. Дело в том, что с покупкой рыбозавода потребовалось дополнительное сырье. Наиболее удобно было бы промыслить рыбу рядом с заливом, на берегу которого и расположилось колхозное хозяйство, единственное в этом районе. А чтобы обеспечить здесь наиболее рациональный промысел, у колхозников родилась идея — взять залив в аренду, чтобы был у него один хозяин, заинтересованный в его судьбе. И к тому были основания.

Богатейший залив, где раньше добывали по 10—12 тысяч тонн лососевых в год, а также рыбу других пород, сейчас скудеет. Исчезают промысловые виды — например, желтоперая камбала. Причин здесь несколько, но среди главных — нерациональный лов рыбы и сбросы промышленных предприятий.

Руководство колхоза при помощи ученых собирается уточнить ограничения на лов рыбы и строго их придерживаться. Уже сегодня специалисты подсчитали, например, что вылов нелимитированных пород рыб, скажем, наваги, можно будет увеличить в 4—5 раз.

Параллельно с этим в колхозе хотят решить вопрос воспроизводства рыбы, так как существующие на данный момент рыбо-разводные заводы на реке Поронай дают небольшой возврат молодежи — от двух до четырех сотых процента. Специалисты колхоза уже подсчитали, что при помощи районного кооператива колхоза можно будет в несколько раз увеличить возврат молодежи, что позволит уже к 1992 году восстановить в заливе запасы камбалы и разрешить ее вылов.

Для решения экологических проблем хозяйство намерено разработать систему штрафов, которые позволили бы эффективно бороться с предприятиями, загрязняющими залив, а также привлечь к совместной работе по охране акватории всех заинтересованных лиц.

— «Дружба» может рассчитывать на нашу помощь, — говорит заместитель председателя Поронайского горисполкома Н. Шабалин. — Экологическая ситуация в заливе Терпения достаточно серьезна, и сдача залива в аренду может принести только пользу. А средства у колхоза достаточные: здесь производится продукции на 6,5 миллиона рублей ежегодно.

Юрий КОТЛЕР.

У ВАШУ КАЛЕКЦЫЮ

ФІЛАТЭЛІЯ ПРА СТАЛІЦУ

Наклееная на канверт маленькая паштовая марка не ведае віз і межаў. Яна, бесперашкодна перасякаючы краіны, кантыненты і моры, імчыцца на самалётах і сабаках, у паштовых вагонах і на караблях, каб паведаміць людзям пра многае цікавае. Шмат паштовых выпускаў расказваюць пра сталіцу Савецкай Беларусі — Мінск.

За сваю шматгадовую гісторыю горад неаднаразова разбураўся, але кожны раз адраджаўся з попелу і руін.

Першае пісьмовае паведамленне аб Мінску сустракаецца ў «Повесті временных лет» пад 1067 годам. Пасля Менск упамінаецца тут у сувязі з міжусобнымі разладамі, якія прывялі да бітвы паміж полацкім князем Усяславам і сынамі кіеўскага князя Яраслава Мудрага. Аб гэтай бітве — а адбылася яна на рацэ Нямізе — гаворыцца і ў помніку старажытнарускай літаратуры «Слова аб палку Ігаравым». На думку многіх сучас-

ных гісторыкаў, адным са складальнікаў «Повесті временных лет» быў старажытнарускі летапісец Нестар. Маркі, канверты, спецыяльныя штэмпелі, прысвечаныя Нестару і помніку старажытнарускай літаратуры «Слова аб палку Ігаравым», і адкрываюць своеасаблівы філатэлістычны летапіс Мінска.

У 1967 годзе шырока адзначалася 900-годдзе беларускай сталіцы. У гонар юбілею была выпушчана паштовая марка, на якой Я. Тарас паказаў цікавы архітэктурны ансамбль сучаснай Прывакзальнай плошчы сталіцы, і тут жа побач мастак адлюстравіў другія вароты — з грубых бярвенняў, якія стаялі на Замкавай гары 900 гадоў таму назад каля ўезда ў старажытны Менск.

Да 900-годдзя горада было выдадзена некалькі мастацкіх канвертаў, на якіх адлюстраваны вуліцы і плошчы горада, яго архітэктурныя помнікі.

Важны крок па стварэнню

партый рабочага класа ў Расіі быў зроблены ў Мінску ў сакавіку 1898 года на I з'ездзе РСДРП. Гістарычны з'езд знайшоў сваё адлюстраванне ў філатэліі: выпушчана некалькі канвертаў, на якіх паказаны Дом-музей I з'езда РСДРП, юбілеям I з'езда прысвечана некалькі спецыяльных штэмпеляў.

На многіх канвертах і паштовых картках — помнік М. Багдановічу, музей Я. Купалы, будынак тэатра оперы і балета, кінатэатры «Кастрычнік» і «Партызан», Дом кіно і многія іншыя адметныя месцы беларускай сталіцы.

Да 10-й гадавіны вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў у Мінску быў адкрыты манумент Перамогі. Гэты велічны помнік таксама неаднаразова быў паказаны на марках, паштовых картках і канвертах, спецыяльных штэмпелях. Адлюстраваны ён і на марцы дзяржавы Манака. У 1964 годзе ў Мінску быў дадзены старт

34-му міжнароднаму аўтаралі. На марцы месца старта — сталіца Савецкай Беларусі горад Мінск — пазначана манументам Перамогі. Цікавая гісторыя гэтага помніка. Ідэя яго стварэння нарадзілася ў грозным 1941 годзе. Архітэктар Г. Заборскі, як і ўсе савецкія людзі, верыў у нашу перамогу. Ён ляжаў у шпіталі і рабіў накіды будучага помніка. А ў 1948 годзе, пасля аб'яўлення Усесаюзнага конкурсу на праект помніка Перамогі ў Мінску, ён вярнуўся да сваіх накідаў і разам з архітэктарам Б. Каралём дапрацаваў праект. І яшчэ адна цікавая дэталёў у гэтай гісторыі. Граніт на абліцоўку помніка прывезлі з Украіны, мазаіку для ордэна Перамогі, які цяпер абеліск, прыслалі з Ленінграда.

Сталіца рэспублікі Мінск за выдатныя заслугі перад Радзімай, мужнасць і героізм у барацьбе з фашысцкімі захопнікамі, за вялікую ролю ў развіцці ўсенароднага партызанскага руху і ў азнаменаванне 30-годдзя вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў удастоена ганаровага звання «Горад-герой». Некалькі мастацкіх паштовых канвертаў з надпісам «Горад-герой Мінск» і спецыяльны календарны штэмпель, які прымяняўся ў мінскім паштамце, расказваюць пра гэта.

У паштовых выданнях марках, канвертах, спецыяльных штэмпелях — знайшлі сваё адлюстраванне міжнародныя, усесаюзныя і рэспубліканскія кангрэсы, навуковыя фестывалі і іншыя падзеі, якія праходзілі ў Мінску.

Сталіца Беларусі — горад вялікага спорту. У дні Алімпіяды-80 на мінскім стадыёне праходзілі спартовыя па футболу, а на паштавым прымяняліся два спецыяльныя штэмпелі з надпісам «Мінск-алімпійскі». Паштовы выпуск прысвечаны Спартакіядам народаў СССР і Спартакіядам БССР.

«Філатэлістычная біяграфія» Мінска была б няпоўнай, калі б мы не ўпамінулі пра паштовыя выпускі, прысвечаныя архітэктурным ансамблям горада, слаўным мінчанам, дзеячам навукі і культуры, дзейнасць і жыццё якіх звязана з Мінскам. Гэта Пётр I і дэкабрысты, украінская паэтка Леся Українка і польскі кампазітар С. Манюшка, рэвалюцыйныя дзеячы А. Стасова і М. Фрунзе і многія іншыя.

Леў КОЛАСАУ.

ПРАДСТАЎЛЯЕМ ЧЭМПІЁНА

Такое не забываецца: чэмпіянат Еўропы па бегу на каньках завяршыўся перамогай мінчаніна Эдуарда Матусевіча. Яму прадказвалі першае месца і на чэмпіянаце свету. Але прыкрае падзенне на адной з дыстанцый перашкодзіла дасягнуць заветнай мэты. Таленавіты беларускі спартсмен пакінуў спорт.

Прайшло амаль дваццаць гадоў. За гэты час не толькі на міжнародных, але і на ўсесаюзных спаборніцтвах ні адзін канькабежац нашай рэспублікі не ўваходзіў у лік прызёраў.

І, нарэшце, у гэтым відзе спорту з'явілася ў Беларусі новае імя: Ігар Жалязоўскі. Пачынаў хлопец у Оршы. Спачатку перамагаў на гарадскіх спаборніцтвах, пасля на абласных і рэспубліканскіх. Пераехаў у Мінск. А трэнероўкі ў вопытных трэнераў Н. Гапеевіча і В. Муратава дапамагалі юнаку вырасці ў спартсмена экстра-класа.

Ігар стаў спецыялізавацца па спрынтарскаму бегу на каньках. І дамогся многага. Літаральна на кожным афіцыйным спаборніцтве ўстаўляў калі не сусветны, то ўсесаюзны рэкорд.

Лёгка выйграў першынство свету 1985 года. У наступным сезоне паўтарыў поспех. Друк таго часу не скупіўся на эпітэты ў адрас мінчаніна: «савецкая ракета», «рускі метэор». Яму прадказвалі доўгае «царстваванне на канькабежным троне». Але выйшла так, што ледзь не пакінуў спорт яшчэ ў маладыя гады, як гэта зрабіў Эдуард Матусевіч.

У 1987 годзе Жалязоўскі захварэў. Пасля, яшчэ не набраўшы спартыўную форму, вырашыў прыняць удзел у міжнародных спаборніцтвах і... прайграў некалькі з іх.

— Нават «бронза» на Алімпійскіх зімніх гульнях не прыдала мне ўпэўненасці, — расказвае Ігар Жалязоўскі. — А тут яшчэ сталі біць мае ж рэкорды свету і наш Павел Пегаў, і Увэ-Йенс Май з ГДР... Падумалася, што пік маёй спартыўнай кар'еры прайшоў. Хацеў, як кажучы, павесіць канькі на цвік. Нямала спатрэбілася сілы волі, каб пераадолець гэта жаданне.

І Ігар Жалязоўскі яшчэ з большым стараннем трэніруецца. Сёлета ў студзені праходзіла першынство СССР на катку Медэа. Беларускі спартсмен паказвае высокія вынікі і перамагае ва ўсіх забеггах.

А пасля, у канцы лютага, едзе ў Галандыю на першынство свету. І ўпэўнена заваёўвае свой трэці (такога поспеху яшчэ ніхто не дамагаўся) лаўравы вянок чэмпіёна. Ігар Жалязоўскі атрымлівае тры залатыя з чатырох медалёў. І толькі аднойчы, на дыстанцыі 500 метраў, узнагароджваецца «бронзай». Прычым, пераможная сума беларускага канькабежца ў мнагабор'і — 145,945 ачка — новае сусветнае дасягненне.

ХАРАСТВО І НЕПАЎТОРНАСЦЬ

Легендамі і паданнямі пра кветкі, асабліва лекавыя, цікавця людзі здаўна. Яшчэ Францыск Скарына больш за чатырыста гадоў назад прымаў удзел у арганізацыі Каралеўскага батанічнага саду ў Празе і лічыў сябе «ў лекавых навукх докторам». А вядомая пісьменніца Эліза Ажэшка вельмі цікавілася лекавымі кветкамі, якія ўжывалі знахаркі. Яна падарожнічала па Гродзеншчыне, распытвала знахарак, збірала народныя назвы кветак і траў. Ёю былі сабраны гербарый і шмат народных назваў кветак. Свае назіранні змясціла ў вялікім артыкуле пад назвай «Людзі і кветкі над Нёманам».

З дзяцінства і мы захопляемся рознымі раслінамі, кветкамі, іх характвам, непаўторнасцю. Цікавыя і трапныя назвы іх часам гучаць, як пачатак легенды ці падання. Калі, напрыклад, глядзім на званочак, то

верым: ён абавязкова некалі звініць... Нездарма ў народзе гавораць: расліны самі выбралі сабе імёны.

У новую кнігу Уладзіміра Аляхновіча «Легенды кветак» ўвайшлі кароткія замалёўкі аб найбольш распаўсюджаных кветках у нашай рэспубліцы. Вялікую ўвагу пісьменнік удзяляе тым раслінам, якія занесены ў Чырвоную кнігу БССР. Гэта, напрыклад, пралеска, белы гарлачык, баранец звычайны і палушнік азёрны, наперстаўка, купальнік, венерын чаравічак, званочак.

Кожная легенда пра тую ці іншую кветку — гэта маленькае апавяданне, у аснове якога ляжыць народнае паданне пра нейкую незвычайную расліну.

Так, паданне пра слянскага хлопца Цімоха і яго сяброў, якія паўсталі супраць мясцовага князя, легла ў аснову легенды пра суніцы: «Добра ўзбро-

еныя княжацкія войскі атрымалі перамогу. Упаў, схаліўшыся за грудзі, мужны воін Цімох. Сяляне пахавалі герояў у сонечнай лясной паляне ў адной магіле. Праз нейкі час на магільным пагорку з травы на сцяблінках падняліся ярка-чырвоныя ягады, якія нагадвалі маленькія сэрцайкі. Здавалася, выйшлі з зямлі сэрцы мужных паўстанцаў. І расліны, на якіх з'явіліся ягады-сэрцы, людзі назвалі сумніцамі, бо вельмі сумавалі па загінуўшых героях.

Пазней гэтыя расліны сталі называць больш проста — суніцы.

Карысна і тое, што перад кожнай легендай Уладзімір Аляхновіч дае і навуковую даведку пра кветку: дзе расце, як называюць у розных мясцовасцях, ці выкарыстоўваюць у медыцыне і г. д.

Кніга «Легенды кветак» будзе карыснай усім, хто цікавіцца мастацкай літаратурай, батанікай і гісторыяй свайго краю.

Сяргей ЧЫГРЫН.

З НАРОДНЫХ ПЕСЕНЬ

ЛЕПЕЙ У СВАЁЙ МАТУЛКІ

Лепей у сваёй матулькі
За прыпечкам есці,
Чым з нялюбам, нехарошым
За столікам сесці.

Ой, паслала б мяне маці
Усе горы капаці,
Чым з нялюбам, нехарошым
Увесь век гараваці.

Тыя горанькі капаўшы,
Сяду, адпачыну,
А з нялюбам, нехарошым
Навекі загіну.

БОМБА Ў ЦЭНТРЫ ГОРАДА

50-кілаграмовую авіяцыйную бомбу сапёры ўзарвалі... у самым цэнтры Мінска. Але жыхары суседніх раёнаў не пачулі гулкага рэха...

Работы на будаўніцтве новай паліклінікі па вуліцы Мяснікова ішлі ў гэты дзень сваім парадкам. Няспынна рухаліся грузжаныя пяском і цэглай машыны, напружвалі стальныя стралы экскаватары. Ідучы на абед, будаўнікі заўважылі ў толькі што выкапаным катлаване ржавыя жалезныя кругляк. Бомба!

Аператыўна прыбылі на месца здарэння піратэхнікі. Дэталёвы агляд паказаў: транспарціраваць смяротную знаходку за межы горада немагчыма — узрывальнік у баявым становішчы. Вопыт падказаў адзінае выйсце: знішчыць бомбу на месцы. Але ж побач жылыя дамы, абутковае аб'яднанне «Прамень», Людзей у тэрміновым парадку эвакуіравалі з небяспечнай зоны. Некалькі гадзін працягвалася поўная рызыка і небяспечная работа. Але мужнасць і майстэрства сапёраў перамаглі. Бяспечна знішчаная пад тоўшчай зямлі, бомба нікому не прынесла шкоды.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Індэкс 63854. Зак. 276